

ЗА СИСТЕМАТА НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 2015 Г.

Пенка Николова

Национална агенция за професионално образование и обучение

През 2016 година ReferNet екипът, координиран от Националната агенция за професионално образование и обучение, подготви обстоен доклад за степента на постигане на целите на Комюникето от Рига, обхващащ периода март 2015 г. – март 2016 г.

Докладът е изготвен от екип от експерти, представляващи различни национално представени заинтересовани страни – министерства, висши училища, работодатели, синдикати, отговорни за развитие на политиките в професионалното образование и обучение (ПОО).

Целта на доклада е да очертае напредъка на България за период от една година по ключови въпроси в сферата на ПОО, както и да открие областите, в които е необходимо да бъдат предприети по-целенасочени усилия на национално ниво, за да се постигне по-високо качество на ПОО. На базата на този преглед националните власти, отговорни за политиката в ПОО, въз основа на конкретни данни, факти и доказателства следва да предприемат конкретни дейности за реализиране на резултатни политики.

Представените в доклада политики, пилотни инициативи и внедрени практики са обособени в пет основни области, съответстващи на петте части на въпросника.

1. Насърчаване на обучението на работното място във всичките му форми със специално внимание към чиракуването, с участието на социалните партньори, както и стимулиране на иновациите и предприемачеството.

2. По-нататъшно развитие на механизмите за осигуряване на качество на професионалното образование и обучение, базиране на началното и продължаващото професионално образование и обучение върху резултати от ученето.

3. Подобряване на достъпа до професионално образование и обучение и квалификации чрез по-гъвкави и пропускливи образователни системи, предлагане на ефикасни системи за професионално ориентиране и осигуряване на възможности за валидиране на неформално и самостоятелно учене.

4. По-нататъшно засилване усвояването на ключови компетентности в учебните програми за професионално образование и обучение и предоставяне на възможности за тяхното усвояване и доразвиване в началното и продължаващото професионално образование и обучение.

5. Въвеждане на възможности за начално и продължаващо професионално развитие на учителите, обучителите и менторите в професионалното образование и обучение както в училищата, така и в предприятията.

Информацията, включена в петте раздела на въпросника, е диференцирана за начално и за продължаващо професионално обучение, като въпросите са идентични за двете групи обучавани.

За подготовката на доклада са използвани различни ресурси, публикувани на официалните интернет страници на институциите – МОН, МТСП, НАПОО, АЗ и др., както и на интернет страниците на социалните партньори.

В доклада са обхванати всички стратегии – Стратегия за учене през целия живот, Стратегия за професионалното образование и обучение, Стратегия за ИКТ, със съответните планове за действие за периода на отчитане и оценка, Националният план за действие по заетостта за 2016 г., закони – Закон за училищното и предучилищното образование, Закон за професионалното образование и обучение, законопроекти – проект на закон за изм. и доп. на Закона за професионалното образование и обучение, подзаконовата нормативна уредба – наредби, правилници и др. документи, които имат отношение към отчетния едногодишен период, доклади, изследвания, анализи, стартирали проекти по оперативните програми „Развитие на човешките ресурси“ и „Наука и образование за интелигентен растеж“, както и проекти в процедура на подготовка за одобряване и стартиране по посочените две оперативни програми.

Предоставената в доклада информация по отделните части на въпросника се проверява и валидира от Националния ReferNet представител за България.

Докладът за България ще бъде публикуван на страницата на CEDEFOP, след като мине процедурата по одобряването му, ще бъде издаден и отпечатан от НАПОО на хартиен носител и популяризиран допълнително сред заинтересованите страни.

С цел лесно извличане на информацията и изготвяне на сравнителни анализи за всички 28 европейски държави въпросникът съдържа в петте раздела една и съща структура, а именно:

- стратегии, планове за действие и др. сходни документи;
- законодателство/регулации;
- финансиране;
- пилотни дейности ;
- внедряване;
- сътрудничество и партньорство;
- други дейности.

От направения задълбочен преглед по посочената структура по всички пет основни въпроса, включени в доклада, може да се направи изводът, че за отчетния период България е постигнала видим напредък във всички сфери, обект на въпросника. Всички предприети през периода дейности както по отношение на усъвършенстването на националната нормативна рамка, така и по отношение на пилотните инициативи и на инициативите за внедряване в практиката на планираните мерки, залегнали в стратегическите документи, са насочени към подобряване на сътрудничеството и взаимовръзката между образованието и бизнеса, преодоляване на разминаването в търсенето и предлагането на умения на пазара на труда, създаване на нови възможности за придобиване на квалификация извън формалната образователна система и признаване на умения, придобити в различен обучителен контекст.

Много добро развитие в националните политики е отбелязано по отношение на реформите в системата на ПОО, свързани с въвеждането на дуалното обучение, които са включени във въпрос 1 „Насърчаване на обучението на работното място във всичките му форми със специално внимание към чиракуването, с участието на социалните партньори, както и стимулиране на иновациите и предприемачеството“. За тази форма на обучение, насърчаваща обучението на работното място, има разработена актуализирана нормативна уредба, касаеща взаимоотношенията между обучаваните и работодателите. Например с промените в Закона за насърчаване на заетостта¹⁾ в края на 2015 г. се регламентира нова мярка за стимулиране на работодателите да разкриват работни места за обучение чрез работа (дуално обучение) за безработни лица, които са излезли от системата на образованието, като за всяко разкрито работно място на работодателите се предоставят суми, включително за наставник. Съгласно новата мярка (чл. 46а на ЗНЗ) за насърчаване всяко разкрито работно място за обучение чрез работа (дуално обучение), организирано по реда на Закона за професионалното образование и обучение, на което е наето безработно лице, насочено от поделенията на Агенцията по заетостта, на работодателя се предоставят суми съгласно чл. 30а, ал. 2 от ЗНЗ за времето на обучението, но за не повече от 36 месеца. От началото на септември 2015 г. е в сила Наредба №1 от 8 септември 2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуално обучение). Обучението чрез работа (дуално обучение) се прилага за две групи лица – ученици, навършили 16 г., в XI и XII клас, и лица, навършили 16 г., които са на пазара на труда. Обучението чрез работа за лицата на пазара на труда е свързано с придобиване на професионална квалификация. Обучението чрез работа се реализира в партньорство между обучаваща институция (професионално училище, професионална гимназия, професионален колеж или център за професионално обучение) и един или няколко работодатели. Обучението включва практическо обучение в реална работна среда под ръководството на наставник, определен от работодателя,

и обучение в обучаваща институция. Практическото обучение се реализира чрез сключване на трудов договор с условие за обучение по време на работа (чл. 230 от Кодекса на труда) между обучаваното лице и работодателя. Продължителността на обучението чрез работа може да бъде от 1 до 3 години в зависимост от степента на професионална квалификация, която се придобива.

Сериозен принос към въвеждането на дуалното обучение имат и пилотните инициативи, които са в процес на реализиране по трите проекта – швейцарски, немски и австрийски, които се финансират от съответните държави. За постигане на устойчивост на резултатите по тези пилотни проекти в процедура на одобрение е нов проект, финансиран със средства по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ – *Въвеждане на дуална система на обучение (ДОМИНО 2)*.

Друга област, в която се наблюдава много добро развитие в националните политики, е свързана с въвеждането на механизми за осигуряване на качество в ПОО в съответствие с Европейската референтна рамка за осигуряване на качество в ПОО. В тази област може да се посочи като добър пример от развитието на нормативната рамка приемането на Наредба № 2 от 8 септември 2015 г. за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение.

Наредбата е подготвена на базата на модела на система за осигуряване на качеството, разработен и тестван в рамките на проект „Управление за ефективно професионално образование“ (2012 – 2015 г.), изпълняван от МОН и финансиран от ОПРЧР.

С Наредбата се регламентират условията и редът за разработване на вътрешна система за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение в институциите по чл. 9, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО).

Вътрешната система за осигуряване на качеството съдържа няколко компонента: политика и цели по осигуряване на качеството; органи за управление на качеството и правомощията им; правила за нейното прилагане; годишен план-график за провеждане на дейностите по самооценяване; условия и ред за измерване на постигнатото качество чрез самооценяване.

В Наредбата са посочени критериите за самооценяване и показатели за измерване на постигнатото качество, изискванията към институциите, свързани с усъвършенстване на процесите за управление на качеството, методическото подпомагане и мониторинг за разработване и функциониране на вътрешната система за осигуряване на качеството. За училищата мониторингът се осъществява от Министерството на образованието и науката и регионалните управления на образованието, а за центровете за професионално обучение – от Националната агенция за професионално образование и обучение.

В първата половина на 2017 г. предстои стартирането на проект, надграждащ проекта „Управление за ефективно професионално образование“, финан-

сиран от ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ и изпълняван от МОН в партньорство с НАПОО и с работодателските организации. В този проект се предвижда да се включат поне 200 училища, като всички професионални гимназии и колежи в страната ще бъдат поощрени да участват. Целта на проекта е създаване не само на култура, но и на трайни умения и навици представителите на професионалните гимназии да измерват и вземат мерки за подобряване на качеството на предлаганото обучение.

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. Обн. в Държавен вестник, бр. 101 от 22 декември 2015 г.

FOR THE VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING SYSTEM IN BULGARIA IN 2015

✉ **Ms. Penka Nikolova**

Head of Vocational Qualification and Licensing Department
National Agency for Vocational Education and Training
125, Tzarigradsko Shose Blvd., Bl. 5
Sofia, Bulgaria
E-mail: napoo@navet.government.bg